

Félidőben – Félúton – A magyar gazdaságpolitika másfél évtizede

Főszerkesztői beköszöntő

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: B20, N01

Kulcsszavak: gazdaságpolitika, Magyar Modell, akadémiai tudományos háttér, Magyarország

A 2010 utáni magyar gazdaságpolitika, amelyet Magyar Modellként határozunk meg, szakított a korábbi neoliberális gyakorlattal, így az állam aktívabb szerepvállalására épül, nem konvencionális eszközöket alkalmaz. Az állam piacokat befolyásoló szerepében, az állami szabályozás és ellenőrzés megerősítésében látjuk a 2010 óta alkalmazott modellünk lényegét. Megkérdőjelezzük, hogy a szabadpiac automatikusan biztosítaná a teljes foglalkoztatottságot. Helyette közmunkaprogramokban, a kormány külföldi működőtőke letelepítési politikájában és a hazai vállalkozások költségvetési szubvenciójában látjuk a megoldást. Mindaddig míg az államháztartás, illetve piaci szektor új erőre nem kap, a tartós fellendülés szakaszába nem kerül. Úgy látjuk, John Maynard Keynes¹ után szabadon, hogy a válság idején, amilyen a 2000-es évek első évtizedének végére, majd a külső tényezők hatására 2020 után (Covid, orosz-ukrán háború okozta energiaválság és valutaválság, Brüsszel diszkriminációja) kialakult, az állami beavatkozás elkerülhetetlen². A neoliberális kormányok által bő két évtizeden át lemásolt Milton Friedman-i elvekre³ épülő gazdaságirányítási gyakorlatot elvetjük, vagyis egyáltalán nem vagyunk a szabad, szabályozatlan piac hívei. A Chicagói iskola tanításával elmentetben nem tartjuk helyénvalónak, hogy az inflációt és a gazdasági növekedést elsősorban a pénzmennyiség szabályozásával lehetne kezelni. Lehet, hogy konjunktúrában, fejlett piacgazdaságokban lehetett valamikor, de ma már ott sem lehet az állami szerepvállalást minimalizálni, a Washingtoni Konszenzus elveit korlátlanul alkalmazni. Megváltozott a világ. Kínában az állam, a politika által irányított kapitalizmus, az Egyesült Államokban pedig a protekcionista szemlélet lett a meghatározó, ami tovaterjed a világban. És megmosolyogjuk Friedrich August von Hayek-től⁴ kiragadott, más geopolitikai és gondolkodási térben fogant tézisé, miszerint a túlzott állami gazdaságirányítás elkerülhetetlenül a személyes szabadság elvesztéséhez és diktatúrához vezetne. Például az a több százezer magyar család, vállalkozó, önkormányzat, akiknek a 2010-es években devizahiteleik állami-jegybanki konszolidálásra kerültek, ugyan miért, miben éreznék személyes szabadságuk korlátozását? A piacot szabályozó információs mechanizmusok Kelet-Közép Európában másképpen működnek, mint Nyugaton. Nem feltétlenül tudják hatékonyan elosztani az erőforrásokat, a piacot egyensúlyban tartani. Felemás módon ítéljük meg a neoklasszikus szintézist megalkotó Paul Samuelson⁵ tanait, a matematikai alapokra helyezett közgazdaságtan és a mikro- makrogazdasági elméletek összekapcsolását, an-

nak átütő sikerét. Ha annyira tervezhetőek, kiszámolhatóak lennének a gazdasági folyamatok, ugyan hogyan alakulhatott volna ki egy újabb világgazdasági válság 2007-2008-tól? Jobban alkalmazhatók a mai korban Olivier Blanckhard jegybanki működést optimalizáló modelljei, és Dani Rodrik⁶ intézményi mátrixa, az intézményi gondolkodást fejlesztő tézisei. Kelet-Közép Európában még élesebbek a piaci szereplők közötti információs aszimmetriák. Rombolóbbak a szabadpiaci fundamentalizmus és globalizáció, a tőke, a pénz, a munkaerő, az áru és szolgáltatás szabad áramlásának következményei, különösen az olyan fejletlen, vagy feltörekvő országokra nézve, mint Magyarország is. Gátat kell vetni hát a szabadpiac korlátlan érvényesülésének, az állam működését széles gazdasági értelemben kell értelmezni, és társadalmi kontextusban, a gazdasági döntések társadalmi következményeivel kritikusabban kell számolni. Fogadjuk el Joseph Stiglitz⁷ fő állítását: a piacok önmagukban sokszor nem hatékonyak, ezért szükség van állami beavatkozásra a társadalmi igazságosság érdekében. A letelepedési-, államalapítási fáziskészséggel, vesztés háborúkkal, elvetélt forradalmakkal gyötört magyar gazdasági, társadalmi és nemzeti miliő esetében ez hatványozottan igaz.

Noha 2010 után gazdaságpolitikai modellt váltottunk, számos külföldi és hazai ellenző ellenében, a sikereink kézzelfoghatóak lettek. Az erősebb államvezéreltségre épülő keynesi gazdaságfilozófia, az új weberi állammodell, és a XIX. század második fele állam-vezérelt magyar kapitalizmusának reinkarnációjával a 2010 előtti vadkapitalista, neoliberális metodikától szignifikánsan eltértünk.

A Magyar Modell legfőbb értéke és tartóoszlopa a munkalapú társadalom, a segélyezés helyett a foglalkoztatás bővítése. A közfoglalkoztatás kiterjesztése, a munkahelyvédelmi programok, aktív vállalati támogató politika és a rugalmasabb foglalkoztatási viszonyok alkalmazása. A fiskális stabilitás és adóreform felértékelődése. Az egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetése, miközben a hangsúly a jövedelemadózásról a fogyasztási típusú adókra helyeződik. A közteherviselés kiszélesítése, a bankok, energiaszektor, távközlés, multinacionális élelmiszerüzletláncok különadóval terhelése. A gazdasági szuverenitás megerősítése, a keleti-nyitás gazdaságpolitikája, az európai uniós kapcsolatok helyiértékén kezelése. A stratégiai ágazatok nemzeti-belföldi tulajdonba történő visszavásárlása. A közüzemi közszolgáltatások állami szabályozása. A társadalom piaci monopóliumoktól való védelme árszabályozás és az árrésstop intézményén keresztül. Családközpontú gazdaság- és társadalompolitika, amelyben az állam által gyermekvállalásra, gyermeknevelésre adott támogatások dominálnak, a demográfiai nehézségek belső eszközök, intézkedések által kezeltek. A külső sérülékenység csökkentése az államháztartás, a vállalatok és a háztartások gazdálkodásában. A devizahitelek kivezetése, a belföldi fizetőképes kereslet – fizetések, nyugdíjak, pótlólagos szociális jövedelmek – folyamatos emelése.

Eredményeink számbavétele során újfent szembesülünk a XXI. század legfőbb – ránk is eső - kihívásaival, a fenntarthatóság és a technológiai áttérés összehangolásával. A klímaváltozással, az ökológiai korlátokkal, a digitális forradalommal és a mesterséges intelligencia alkalmazásával. A globalizációról a regionalizáció irányába mozduló világ közép-európai hatásaival, új geopolitikai erőterekkel, háborúk hatásaival, az Európai Unió gyengülésével. Vegyük tudomásul, hogy az egypólusú világ megszűnt, új világpiaci szereplők jelentek meg, a liberális demokráciák alkonyát éljük, miközben az állami szerepvállalásra az igény folyamatos.

A világban megváltozó gazdasági gyakorlat a polgári kormányzásban megjelenik, jó is az új tartalmú kormányzás abszorpciója Magyarországon. Sőt, a magyar kormány hiperaktivitása szembeötlő. Ám a magyar gyakorlat mögé, a kormányzás tartalmához igazodó szilárd tudományos alapok még hiányoznak.⁸ A magyar társadalomtudomány, benne különösen a jogász és közgazdász akadémikusok, akik a magyar szaktudomány szervezeti piramisának csúcán állnak, és a kormányzási gyakorlat tudományos háttérét adhatnák, nem igazodnak a hazai igényekhez, a nemzetközi színvonalhoz és a megváltozott tartalomhoz. Sőt kerülnek, vagy ellenségesen viszonyulnak a homogén gazdaságideológiai térségünkben, különösen a Magyarországról származó kormányzási gyakorlatok tudományos elemzéséhez. Képességekben, nemzetközi élenjáró folyóiratokban megjelenített kutatásaikkal, közleményeikkel a világtárlaghoz képest 88 százalékos lemaradásban vannak.⁹ A polgári kormány szakpolitikáinak tudományos elszigeteltsége az akadémikus körök által szembeötlő, miközben a nemzetközi tudományi élet periferiáján állnak.

Feszültség van az akadémikusok uralta szellemi tér kutatásai és a kormányzati döntéshozatal között, aminek következménye, hogy az elért kormányzati eredmények nehezebben csatornázódnak be a gazdasági gyakorlatba és a társadalom gondolkodásába, viselkedésbe, kormányzáshoz való viszonyulásába. Noha igazolt, hogy a nemzeti értékeltű közgazdaságtan és kormányzástan nemzetközi tudományos térbe integrálására van igény, befogadási készség, sőt a nem akadémikus kutatók e területen szép eredményeket érnek el. A hagyományos magyar akadémiai értékelési rendszer azonban ezeket az új típusú kutatásokat és kutatókat diszkvalifikálja.¹⁰

A gazdaságpolitikai térben kétségtelenül egy értékalkotó kísérlet zajlik, az állam erős piaci beavatkozásaival és a munkaalapú társadalommal, amely a Magyar Modellt jelenti. A nem konvencionális módozatú kormányzás metodikája az elméleti térben vitákat generál, ami jelentősen mérsékli a társadalmi elfogadottságát, elismertségét, végső soron a hatékonyságát. Bár a magyar közgazdaságtudomány akadémikus elítélje csak nagyon érintőlegesen tartozik a világ élvonalába, egyidejűleg a hazai kormányzás fejlesztésére kifejtett pozitív felhúzó hatása alig mérhető.¹¹

Elnehezítő körülmény, hogy a tudomány fellegetvárának (MTA) elméleti sokszínűvé válását igen nagy mértékben akadályozza, hogy a gyengébb mutatókkal rendelkező akadémikusok uralják az akadémiai- (és az egyetemi) közvéleményt. Az MTA gyakorlata tehát a tudomány-szociológia klasszikus gatekeeping jelenségében fogható meg, amelyben a jelenlegi befelé forduló, mondhatni belterjes szellemi kör kapuórzó mechanizmust tart fenn. A IX. osztály esetében hagyományosan egy bizonyos típusú (elavult, meghaladott) tudományfelfogás jelenik meg. A nem konvencionális gazdasági kormányzás nemzetközi tudományos szintre emelt kutatásaival és kutatóival szemben ellenségesek, függetlenül a minőségi, elismertségi paraméterektől. A jelenlegi hazai, korántsem feltétlenül a tudományos presztízszen és objektív érdem-alapon nyugvó tudományos minősítési rendszer pedig kirekesztő az új típusú, új megközelítésű közgazdasági-kormányzati tanokkal szemben, még ha azok a nemzetközi tudományos térben elismertek is. Mindez egyidejűleg újratermeli a tudományos periferiát is, a tündöklő közép-szerbízarr és bigott módon tombol.

Küzdelmünk hosszú távú lesz. A nemzeti gazdasági-politikai szuverenitás és a polgári karakter megerősítése a legfontosabb feladatunk, amelyben az akadémiai tudományos elit lecserélése, és az állam-vezérelt, nemzeti alapú közgazdaságtudomány intézményesítése a soron lévő feladat. Az avított eszmék legyőzése, meghaladása néha hosszabb, több energiát felemészt, mint egy adórendszert, vagy központi banki mandátumrendszert átalakítani. Ám a Polgári Szemle hasábjain is törekszünk arra, hogy mai gazdasági, társadalmi viszonyokat, kormányzati eredményeket tudományos elemző módszerekkel mutassunk be, tovább építsük a polgári közgazdaságtant.

Érdemes *Polgári Szemlét* olvasni!

Prof. Dr. Lentner Csaba egyetemi tanár
a *Polgári Szemle* főszerkesztője

2026. március 15.

JEGYZETEK

- 1 Keynes, J. M. (1936): The General Theory of Employment, Interest and Money <https://www.marxists.org/reference/subject/economics/keynes/general-theory/>
- 2 Hasonlóan mint az 1929-1933-as világgazdasági válság konszolidációjában.
- 3 Milton, Friedman (1962): Capitalism and Freedom <http://pombo.free.fr/friedman2002.pdf>
- 4 Hayek, A. Friedrich (1944): The Road to Serfdom <https://mises.org/library/book/road-serfdom>
- 5 Samuelson, Paul (1958): Linear Programming and Economic Analysis (with R. Solow, R. Dorfman) <https://ia601400.us.archive.org/4/items/in.ernet.dli.2015.137776/2015.137776.Linear-Programming-And-Economic-Analysis.pdf>
- 6 Rodrik, Dani (2015): Economics Rules: The Rights and Wrongs of the Dismal Science, W.W. Norton, New York <https://www.economicas.uba.ar/wp-content/uploads/2016/03/Economics-Rules-Dani-Rodrik.pdf>, D. Rodrik (2007): One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions and Economic Growth, Princeton Press <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/3509/1/127.pdf.pdf>
- 7 Stiglitz, Joseph (2002): Globalization and Its Discontents https://www.researchgate.net/publication/4755241_Joseph_E_Stiglitz_2002_Globalization_and_Its_Discontents
- 8 Voltak ugyan vitéz küzdelmeink (mint például az MNB Új Típusú Közgondolkodási Programja, a Magyar Tudományos Akadémiáról a kutatóhálózat leválasztása, vagy új típusú közgazdasági-kormányzati egyetemi képzéseink), ám ezek hatása az idő rövidsége és más okok miatt még nehezen ítéltető meg.
- 9 Lentner Csaba (2025): A Magyar Tudományos Akadémia megújításáért II. Polgári Szemle, Vol. 21. No. 4-6. pp. 5-29. DOI: 10.24307/psz.2025.0901 A kutatás egyaránt utal Tudományos Akadémia torz teljesítményértékelésére és a politikai okokból nem kívánatosak, más szellemi irányzatokhoz tartozók diszkvalifikálására.
- 10 Sajnos az akadémiai értékelési, pályázati rendszer meglehetősen belterjes, szigorúan szakmai értelemben véve is. Fertő Imre professzor kvantitatív elemzése világossá tette, hogy a tudományos teljesítmény (publikációk, idézettség) csupán mellékszereplő a vizsgált IX. osztályban. A főszerepet az informális kapcsolati hálók játsszák: a sikeres jelölések mögött rendre erős támogató hálózat áll. A kiválasztási folyamat tehát nem elsősorban meritokratikus elvek alapján működik, hanem informális alkuk és kapcsolati tőke alapján. A tanulmány igazolja, hogy komoly intézményi reformokra van szükség ahhoz, hogy az akadémiai kiválasztás valóban a tudományos teljesítményre, és ne informális kapcsolatokra épüljön. Fertő Imre (2025): Meritokrácia vagy informális hálózatok? Az MTA levelező tagságának odaítélési mechanizmusáról. Külgazdaság, LXIX. évf., 2025. november-december, 78–113.

o. <https://doi.org/10.47630/KULG.2025.69.11-12.78> Bella Katalin kutatása pedig igazolta, hogy a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztályának tagjai körében a Web of Science-ben mért publikációs teljesítménye jelentős szórást mutat, és nem rajzol ki egységes, Q1-domináns kiválósági mintázatot. A történetileg kialakult akadémiai intézményi zártság, a szabályozás erőteljes szerepe (önálló kezdeményezések hiányában), a személyes hálózatok jelentősége együttesen hozzájárulnak ahhoz, hogy a kinevezések nem csupán leképezik, hanem aktívan újratermelik a tudományos perifériát. Bella Katalin (2026): Nemzetközi periférián? A magyar közgazdaságtudomány helyzete bibliometria adatok tükrében. In: A magyar közgazdasági gondolkodás új útjain. MCA (megjelenés alatt)

- 11 Az tény, hogy a polgári kormányzáshoz értékalkotó tudományos háttérként nem járulnak hozzá, azonban (ettől függetlenül) a nemzetközi tudományos térben még megjelenhetnének a más szellemiségű kutatásaikkal. A jelenleginél hatványozottabb módon.